

Svou novou knihou básnickou charakterisoval sám autor v překrásném druhém meditativním čísle, neseném nejryzejší duchovou melodií, která jako by byla zachycena a vyvinuta z nesmrtelné Goethovy „Zueignung“ k jeho Faustu, jako knihu *Rozhraní*. „Na žití rozhraní“ stanul básník s poutnickou holí v ruce, vysoko v horách. Dvojitý svět leží pod ním: svět minulosti a svět budoucnosti; svět svatých vzpomínek, prožitého a protrpěného mládí, lásky i zrady, hry i činu:

A z ticha zašlých let, uniklých do věčnosti,
ti všichni volají, je pamět dosud hostí,
v svých rakvích nezvěstných. Ty otevrou se náhle,
když křídlo vzpomínky zavane prudce, táhle,
a zblízka pozřít dá i v pleť i v její žilky
a v oči oživlé, v ty jasnovidné chvílky.

Básník odtrhuje se ode všeho, co volá za ním z minulosti. „Již kráčím v nový svět, co minulé vše mizí.“ Tma padá sice na jeho stezku, ale „neúprosný směr mu pruhem do tmy svítí“ a zbystřený sluch vede jej bezpečně k novým zdrojům života a tvorby, které vrou a šumí ve tmě budoucnosti.

Můj sluch je zbystřený, on slyší život příští,
neznámé hlasy kdes v nesmírné dáli třští
své vůdčí motivy, z chaosu rodí cosi
se v tvůrčích vteřinách. V té noci duše nosí
svou sladce rostoucí a přezáračnou tíhu...
A neúprosně jde, světelnou ryjíc rýhu...

V nové své knize jest Sova stejně veliký tvůrce jako ve svých knihách předešlých a není ani stopy v ní po únavě nebo po poklesnutí sil. Všecko dílo Sovovo jako dílo všech opravdových tvůrců duchových váže vnitřní jednota totožné metody básnické, totožné tvůrčí logiky; a tak i toto dílo účtů a součtů, vydané přímo před padesátými narozeninami básníkovými, jest sepjato těsně se vši minulou jeho tvorbou a prochvěno toutéž výbojnou vibrací. Vnitřní stylový zákon Sovův jest stejně prostý jako ryzí a krásný. Sova obrozuje se neustále větší a větší věrností sobě samému; spirálovitý vývoj jeho, určovaný na jedné straně jeho mučivou sensitivností, stále jitřenou, a na druhé straně jeho visionářstvím stále patheticky dalekozrakým, krouží kolem jeho básnického jádra v kruzích užších a užších: sensitivnost s visionářstvím se sblíží a vyrovnávají. V tom vidím zvláště vývojný smysl této nové básnické knihy Sovovy, že sblížení to uskutečňuje více než knihy předešlé a tím básníka přivádí zase o krok blíže k jeho poslední vnitřní jednotě. V *tom* jest pro mne vnitřní sladký a pokojně radostný a vykoupený ráz poslední knihy Sovovy, který si běžná kritika vykládá s pohodlnou povrchností z jejích námětů: přibližuje se dovršení nové básnické jednoty, založené na dvou mocně rozeklaných protivách, které bouřlivě a mučivě postupovaly celý jeho posavadní vývoj básnický, od jeho počátků až do děl jeho uměleckého poledne.

Každá kniha Sovova byla posud tím, co by se dalo nazvat knihou uměleckého součtu: přetvářela ve vyšší stylovost umělecké stadium knihy předešlé; brala její cíl za východisko nového uměleckého výboje, v němž jiným způsobem, nově, důvěrněji přivlastňovala si, vtělovala ve své básnické ústrojí, čeho získala předtím. I v tom jsou „Žně“ věrné tradici sovoské a přidružují se organicky k jeho knihám předchozím. V knize bezprostředně minulé, v „Zápasech a osudech“, zmocnil se Sova znova po bolestné krizi, která se projevila v jeho „Lyricé lásky a života“, životních kladů, přesvědčení a věr, ale zmocnil se jich posud jen ideově, abstraktně, theoreticky, řekl bych spíše jako postulátů stylových než jako pravého zážitku, celého a neděle-

ného vlastnictví duše a srdce. Podívanou vzácné krásy na tvůrčí děje, kterými se přeměňuje tato kořist, v „Zápasech a osudech“ posud v jakémisi smyslu slova vnějšková, zde, ve „Žních“, ve vnitřní jistotu, jimiž přechází v sám bytostný plamen a žár duševní, v její bezespornou melodickou skutečnost, poskytuje tato poslední kniha — podívanou, opakují, vzácné krásy, již účastniti se můžeš jen u duchů opravdu tvůrčích.

V nové knize Sovově jest bezesporně méně postojů a gest, méně barevného pathosu, snad i méně výbojů obrazivě slovných, ale vnitřní život jest zde intensivnější než v knihách předchozích, veršový melos určitější, výraz sevřenější a reliefnější než dříve; odtud nová kruhová ražba některých strof a veršů, která jest důsledkem tohoto vnitřního obohacení. Autor dostupuje někde stručnosti přímo aforistické, průhlednosti a nutkavosti přísloví a říkadel. Na příklad jak nestanout nad světelnou krásou a křišťálnou jasností věty jako jest ta zde: „Dnes chápu: že přibytkem krásným je tělo“ (str. 36) — zastaví si tě sama. Nebo verš této hölderlinovské intonace: „Můj svět je mladý a můj bůh je štědrý a čas můj jest jen věčné podjaří...“ (43); a na stránce předtím: „O díky! Jen dvě tři duše. A v jejich spoluznění svět celý má nový smysl i nové posvěcení“ (42); „a mlčet jako věrnost hrdá nekonečná pohledem upřeným až do zámezí věčna“ (52); „vítězství, v něž zaklel Bůh i zajetí“ (64); „posvátné cesty pohanského háje, křížová cesta křesťanského ráje, moderní vůle ocelový klid“ (100); „A věčno střeží chvíli žití pochopenou“ (91) — hledej v české poesii výrazů obdobné symbolické monumentálnosti a přitom toho průhledného jasu a světla a toho jadrného obsažného vnitřního skladu!

Sova nalezl v této knize často prostě nový typus intonace básnické; a jest to jeho vnitřního růstu nejen příznak nebo ná-pověď, nýbrž přímo *důsledek*. Předcházelo mu opravdu nové vnitřní tvůrčí posvěcení — nebojím se tohoto slova a píši jen s plným vědomím jeho obsahu i dosahu — nové tvůrčí gesto. Nevím, jak tuto vnitřní změnu Sovovu výstižněji a jasněji opsati než řeknu-li: starý mesianistický, nadčlověcký, spasitelský po-

stoj — ne póza, nýbrž postoj, neboť u Sovy nebylo nikdy pózy — z poesie jeho vymizel a náhradou dostavila se — *prostá hluboká životní zbožnost*; zbožnost ovšem radostně světská, jaká jediné sluší básníkovi, ne asketická zbožnost církevní a konfesní. V originálně koncipované a odvážně citěné básni „*Vladař sobě*“ vyslovil básník přímo toto nové vnitřnější, klidnější, prostší, ale i silnější a radostnější pojmání své básnické bytosti a funkce. Postoj flagelantský i promethejský, postoj apoštola, mstitele, burcovatele lidstva zmizel nyní, propadl se s minulostí, smysl jeho jest básníkovi cizí nyní; mezi řádky možno číst, že shlíží za ním s lehkou pohrdou jako za draperii poněkud romantickou. Dnes jest jen „v poli prostý pracovník“, radostný osamocený rybář, „sám v moři snů kvetoucích růžovými oblaky“, jenž „nechá mijet kol koráby černých pirátů, zkad uvězněn zří bol střílnami prázdnými“ — nové odmítnutí romantické pózy! — žije vděčností za možnost díla, které jej vetkává v milostnou sladkou harmonii celého pracujícího života.

Dne krásu pochopil a cítil příčinnost,
 již zaklíněn jsí mezi boha, obětník,
 a mezi tvorstvo, s kterým ztotožnil se, srost,
 hodiny žatvou naplnil, když uzrál klas
 a ještě čas mu zbýval na píseň i dík...

Všechny aspirace nadčlověcké jsou odloženy nyní: „ne apoštol, však člověk sobě již“, nalézá nyní básník krásnou odvahu, pověděti i, že jest mu i lhostejno, „zda zástup kořistí svou nasytí“.

Touto krásnou radostnou vděčností a zbožností ryze lidskou i ryze básnickou, již tak málo dovede pochopiti dnešní naše běžná kritika o rozlišovacích orgánech stále úžasně hrubých a nevytříbených, honící se stále za schematy a šablonami a lovící neustále z knih jen hrubou vnějškovou rozumově alegorickou úmyslnost, jsou inspirována v nové básnické sbírce Sovově skoro všechna její vrcholná čísla, velká většina celku. Ona dává básníku dnes opravdový vnitřní heroism, který jest prostě ve správnosti, s níž poznáváš a přijímáš své místo ve světové i životní dílně; heroism, který jako pravá vnitřní noblesa jest pokorný — „cos

mocného jak božský řád tvůj zvyklý tvořit v samotě ctí duch“ (14) — a touží vysloviti pouze svou vnitřní nutnost a nic víc, neohlížeje se přitom nikterak na souhlas nebo nesouhlas novinářské nebo literární ulice. „Zráni“, „Navečerní procházka po práci“, „Přivítání města“, „Odvislost od dárců“, „Výběry“, „Posvěcení lásek“, „Ranní zpěv lásky“, „Prvnímu pelu“, „Noc“, „Jitřní chór zpívá“, „Noc bouře“, „Zaslíbená země“, „Sklizně růží a hroznů“, „Po stopách božství“, „Zpěv navečerní o myšlence“, „Z moudrosti ranních hodin“, „Zpěv země“, závěrečná „Modlitba“ jsou vesměs básně tohoto nového vnitřního výrazu, projevy této nové radostné zbožnosti životní, vesměs pohledy „do obrovské dílny boží“, jak praví kdesi básník, opojené divadlem nevyzpytné krásy a síly, která se tu vlní všude před nimi, výzvy k životní statečnosti zasnoubené co nejdůvěrněji s životní moudrostí.

„Jděte, zpívá (sc. země). Čas, čas je síť,
 rozhodit síť a budovat.
 Bratřit se, rozžítat plameny
 krbů svých vlastních, žít a žít,
 vším, co je celý váš osud, vzplát,
 objat, co možno, svět ramený.“

„Jděte. A co je zjeveno,
 množte, leč to, co stín je tuch,
 s pokornou kázní nechť složí váš duch
 za práh, kde nelze mi uniknout.“ (Str. 96.)

Tato zbožnost jest zbožnost opravdu kladná, radostná, básnická a rytířská; ona dává autorovi naléztí správný poměr k bohu i k lidem; ona sbratřuje jej se všemi novými silami, snahami, drahami, cíli dnešního i zítřejšího lidství; ona jest kvas lásky, který nedá mu zatuchnouti v zášti a zlobě; ona obrozuje jej stále v duševního jinocha týmž právem a řádem, jakým vrací neustále světu a životu jejich mládí a novost; ona zachraňuje jej od hrůzy stárnutí a smrti: ví, že vhodil nezištně a nesobecky svůj úděl v „obrovskou dílnu boží“, abych mluvil zase jeho slovy, a že v ní nemůže býti zmařen.

Tak pje v „Navečerní procházce po práci“:

Je takový mír v prsou mých,
že vše mi zázrak je a div...

V úžasné novém přerodu
zrá boží svět,
o tolik zkušenějších let,
co jiných pravd a zákonů
odnože rostou k jiným žnám,
co s větší láskou, žhavěji
vždy bohatější úrodu
v klín trhají si sadaři,
co tisíc nových záhonů
osijí větrem pod jižním
v krásné a silné naději...

A v „Ranním zpěvu lásky“:

Můj svět je mladý a můj bůh je štědrý
a čas můj jest jen věčné podjaří...
Mně žití v žhavých srdcích vzhohet dává
plameny, jejichž horoucnost je dravá,
prosvětlí, protkne, prozáří...

A vždy je ke mně milosrdný čas.
On zná již prázdná místa odstřelených
nezvěstným šípem. Nové vysílá
radostné šiky nových srdcí, duchů,
*a moje píseň vzkličeší v jich sluchu,
lidštějším činí jejich hlas...*

Odtud neustálý vášnivý zájem o mládí a všecky jeho podniky jako o podniky vlastní, jimiž také do slova a do písmene jsou; odtud starost o nové výboje, novou životní expansi, o „mosty, křižovatky a dráhy, jež v nezměrné dálky se šíří za láskami většího, krásnějšího a slavnějšího bytí“, o kvas lidské a světové lásky, oběti, víry a síly. Odtud i jev, který snad překvapí v knize básníka padesátníka, ale jest jen prostým důsledkem jeho veliké vnitřní obrody: osvětlení velké řady těchto básní jest *jitro* nebo *časné ráno*; ono drží v nové knize Sovově rovnováhu soumraku a večeru a převažuje jej dokonce... To mluví řečí velmi jasnou a neklamnou. V Sovových „Žních“ není ani stopy po únavě,

mdlobě, resignaci, životním seslabení a odumření. Naopak: jeho „Žně“ jsou zároveň dilem *selby*. Jako nejlepší a nejsilnější knihy jeho minulosti a snad více ještě mají podvojnou funkci: nejen že vytěžují dílo minulosti, sčítají je, hustí je a přenášejí je ve vyšší, duchovější oblast, ale kladou zároveň také podklad a základ k útvarům příštím.